

*Тичина В. П.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри права та правоохоронної діяльності**Державного університету «Житомирська політехніка»*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ

Анотація. У статті досліджено міжнародно-правові підстави набуття та припинення членства в Організації економічного співробітництва та розвитку. З'ясовано, що Організацію економічного співробітництва та розвитку варто розглядати як універсальну міжнародну організацію, членами якої можуть бути будь-які держави, які можуть взяти на себе зобов'язання щодо членства в Організації. Водночас можливість країни стати повним членом Організації економічного співробітництва та розвитку суттєво обмежують досить жорсткі умови приєднання. Специфікою співпраці Організації економічного співробітництва та розвитку з державами-нечленами є право останніх брати участь у роботі її окремих допоміжних органів і афілійованих організацій (мають статус партнерів або ключових партнерів). Водночас обсяг їхніх прав і обов'язків є диференційованим та визначається відповідним статусом («запрошена сторона», «учасник» або «асоційований член»), який залежить від рівня відповідності національного законодавства та механізму його реалізації критеріям участі у відповідних структурних підрозділах Організації. Статус асоційованого члена передбачає найширші повноваження та має велике як юридичне, так і політичне значення, оскільки є презумпцією того, що держава відповідає високим стандартам Організації в обраній сфері, поділяє і реалізує відповідні правові механізми на національному рівні. Розкрито особливості статусу України як держави – партнера Організації економічного співробітництва та розвитку. Зокрема, на сучасному етапі співпраці з Організацією економічного співробітництва та розвитку Україна має статус держави-партнера, що надає право брати участь у роботі окремих допоміжних органів Організації. Крім того, Україна долучається до роботи афілійованих органів, програм та міжнародних організацій, що мають автономний статус у рамках Організації економічного співробітництва та розвитку. Участь у таких структурах передбачає не лише право брати участь в обговоренні актуальних питань у відповідних сферах, а також обов'язок співпрацювати для пошуку оптимальних моделей правового регулювання. Розкрито основні форми співробітництва Організації економічного співробітництва та розвитку з іншими міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями. Що полягає у взаємній участі в роботі органів у статусі «спостерігачів», координації діяльності, проведенні спільних конференцій та семінарів, реалізації спільних проєктів і програм, обміні статистичною інформацією, розробці правових стандартів. Встановлено, що офіційними партнерами Організації економічного співробітництва та розвитку є міжнародні організації, з якими укладені угоди про партнерство. Особливе

місце відводиться співпраці з Європейським Союзом, яка виходить за межі прав, якими зазвичай наділяють спостерігачів Організації.

Ключові слова: міжнародна організація, Організація економічного співробітництва та розвитку, ОЕСР, членство, процедура вступу, припинення членства, «запрошена сторона», «учасник», «асоційований член», «спостерігач».

Постановка проблеми. Розвиток сучасних міжнародних відносин характеризується інтенсифікацією міжнародної співпраці, що здебільшого зосереджена на необхідності спільного вирішення низки глобальних проблем сучасності (гарантування миру та безпеки, захист прав людини, протидія міжнародній злочинності, подолання економічної нестабільності, охорона навколишнього середовища тощо). Однією з найбільш ефективних форм забезпечення такої співпраці й центром об'єднання зусиль різних держав у протистоянні наявним і новим викликам та загрозам є міжнародні організації.

У світі, що глобалізується, ключова роль належить саме міжнародним економічним організаціям, що виступають форумом для обговорення широкого кола проблем соціально-економічного характеру й пошуку оптимальних шляхів реалізації національних економічних стратегій, удосконалення правових механізмів їхнього забезпечення. До трійки найвпливовіших міжнародних установ разом із Міжнародним валютним фондом і Світовим банком входить Організація економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР, Організація), членами якої нині є 37 найбільш розвинених держав, частка у світовому ВВП яких становить понад 50%. Співпраця з ОЕСР має велике іміджеве та політичне значення, оскільки передбачає можливість долучатися до процесу обговорення актуальних проблем соціально-економічного характеру та пошуку оптимальних шляхів їх розв'язання поряд із найвпливовішими країнами світу. Крім того, Організація впливає на формування і запровадження моделей та стандартів правового регулювання в різних сферах економічних та інших відносин не лише в державах-членах, але й у третіх країнах. З огляду на це актуальним є дослідження основних засад та особливостей членства в Організації економічного співробітництва та розвитку.

Питання про членство міжнародних організацій досить добре досліджені вітчизняною і закордонною доктриною міжнародного права. Про них ідеться у працях таких учених: А. Бронстоун, Г.М. Вельямінова, О.І. Дунас, П. Жюйара, Дж. Кунца, Ю.В. Ковбасюк, Т.І. Левицького, В. Моравецького, Г.І. Морозова, Т.Н. Нешатаєвої, Д.І. Фельдмана, А.С. Фещенка, Е. Х'юїт, Е.А. Шибасвої, В.М. Шумилова та інших. Проте

питання про членство в Організації економічного співробітництва та розвитку залишилось поза увагою науковців.

Мета статті полягає в дослідженні міжнародно-правових підстав для набуття та припинення членства в ОЕСР, а також розкритті особливостей співпраці із третіми країнами й іншими міжнародними організаціями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні організації, як елемент міжнародних відносин, відіграють важливу роль: зростає вплив цих інтеграційних об'єднань на регулювання міжнародних відносин. Натепер в чинних міжнародних актах універсального характеру немає офіційної дефініції загального поняття міжнародної організації¹.

У представленому Комісією міжнародного права ООН Проекті статей про відповідальність міжнародних організацій 2008 р. [1] термін «міжнародна організація» означає організацію, що заснована на основі міжнародного договору або іншого документа, що регулюється міжнародним правом, та має власну міжнародну правосуб'єктність. Вказується також, що, окрім держав, членами міжнародної організації можуть бути інші утворення (ст. 2).

Більшістю вчених міжнародна міждержавна організація визначається як створене за взаємною згодою та для досягнення певних цілей об'єднання держав, що має постійну організаційну структуру, мета та завдання якого відповідають імперативним нормам міжнародного права.

Так, на думку Т.Л. Сироїд, міжнародна (міждержавна) організація – це орган, який постійно діє, створюється на підставі міжнародної угоди групою держав; у рамках цих організацій здійснюється взаємодія держав-членів, їхнє функціонування ґрунтується на приведенні до загального знаменника зовнішніх політик учасників із тих питань, які є предметом діяльності відповідної організації [2, с. 40]. Є.О. Львова вказує, що міжнародна організація – створене на основі міжнародної багатосторонньої угоди постійне об'єднання держав із метою сприяння вирішенню міжнародних проблем, передбачених його установчим документом, і розвитку широкого рівноправного співробітництва між державами відповідно до принципів і норм міжнародного права [3, с. 100]. Оптимальне визначення, що охоплює ключові характеристики, на наш погляд, пропонує О.А. Шибасєва. На її переконання, міжнародна організація – це «об'єднання держав, що створене на основі міжнародної угоди для виконання певних цілей, має відповідну систему органів, володіє правами й обов'язками, які відрізняються від прав та обов'язків держав-членів, і створене відповідно до міжнародного права» [4, с. 17].

Не ставимо собі за самоціль надати власне визначення міжнародної (міждержавної) організації, зосередимося на її окремих ознаках (критерії або об'єктивні елементи), що відображають специфіку відповідної організації та дозволять з'ясувати міжнародно-правові особливості набуття членства в ОЕСР.

Однією з найперших ознак міжнародної організації є договірна основа – міжнародний договір, що виконує функцію установчого акта міжнародної організації та є правовою підставою її діяльності. Договірна основа передбачає, що міжнародні

організації утворюються зазвичай на основі міжнародного договору, сторонами якого є держави. Зокрема, Організація економічного співробітництва та розвитку створена на основі Конвенції про заснування ОЕСР від 14 грудня 1960 р. [5] (далі – Конвенція 1960 р., Конвенція ОЕСР), що є міжнародним публічним договором, який визначає цілі та завдання Організації, її повноваження, права й обов'язки сторін, загальні засади організаційно-правової структури, порядок набуття чинності, денонсації тощо. Можливий також інший спосіб утворення міжнародних організацій – шляхом ухвалення рішення іншою міжнародною організацією².

З ознакою договірної основи пов'язана інша ознака міжнародної організації – членство суверенних країн. Поняття «членство в міжнародній організації» у доктрині міжнародного права розглядається як: «інститут права міжнародних організацій, який об'єднує норми, що регулюють порядок і умови вступу, види членів, сукупність їхніх прав та обов'язків, питання призупинення та припинення участі в міжнародних організаціях, а також відповідальність держав як членів організації» [6, с. 17–19].

Існують різні види членства в міжнародних організаціях. Зокрема, Є.О. Шибасєва, М. Поточний, Т.Л. Левицький та інші виділяють первісних членів та тих, що приєдналися. До першої категорії відносять держави, які брали участь у розробленні установчого акта, а також держав, що не брали участі в його розробленні, але уклали і ратифікували його із самого початку [4, с. 27–28]. Отже, первісними членами Організації варто вважати ті держави, які приєдналися до Конвенції ОЕСР із моменту її укладання і до набрання нею чинності, тобто із 14 грудня 1960 р. до 30 вересня 1961 р. Такими є 20 держав.

Щодо другого виду – тих, що приєдналися, то їх визначають як «<...> держави, що стали членами організації після початку її діяльності шляхом приєднання до установчого акта відповідно до встановлених правил» [7, с. 56]. Що стосується ОЕСР, такими варто розглядати 17 держав-членів, які приєдналися до її Конвенції протягом наступних 59 років після набрання чинності міжнародним договором. Проте в доктрині наголошують, що за будь-якого із цих видів членства об'єм прав та обов'язків буде однаковий. Як вказує Т.Л. Левицький, єдина різниця між членами в такому разі пов'язана з об'єктивними обставинами – первісні члени не потребують проходження спеціальної процедури стосовно вступу в міжнародну організацію [8, с. 52–53].

Станом на 1 січня 2021 р. членами Організації є 37 країн, із яких 23 – держави – члени Європейського Союзу (далі – ЄС). Останньою до ОЕСР вступила Колумбія (28 квітня 2020 р.): Австралія, Австрія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ізраїль, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Корея, Колумбія, Латвія, Литва, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, Словацька Республіка, Словенія, США, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Чилі, Швеція, Швейцарія, Японія.

З урахуванням кола держав – членів ОЕСР дослідниками вона кваліфікується переважно як міжрегіональна міжнародна організація [15, с. 30]. Насправді географічних обмежень щодо вступу до Організації Конвенція 1960 р. не містить. Зокрема,

¹ У п. 1 ч. 1 ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р., п. 1 ч. 1 ст. 1 Віденської конвенції про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 р. та п. 1 ч. 1 ст. 2 Віденської конвенції про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р. вказується лише, що «міжнародна організація означає міждержавну організацію».

² Наприклад, шляхом ухвалення відповідних резолюцій Генеральної Асамблеї ООН були створені Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД), ООН із промислового розвитку (ЮНІДО), Програма розвитку ООН (ПРООН), Програма ООН із довкілля (ЮНЕП) та інші.

відповідно до ст. 16 Рада ОЕСР може запросити приєднатися до цієї Конвенції будь-який уряд, готовий взяти на себе зобов'язання щодо членства. Таке рішення ухвалюється в рамках Ради всіма державами-членами одностайно. Тобто за колом учасників ОЕСР варто розглядати як універсальну міжнародну організацію. Водночас більшість держав-членів є саме європейськими державами, у її складі немає жодної африканської країни. У зв'язку із цим Організацію економічного співробітництва та розвитку можна розглядати як *de facto* міжрегіональну організацію.

Якщо проаналізувати Конвенцію ОЕСР, то можна побачити, що в ній передбачені дві форми членства:

- 1) повне;
- 2) співпраця із третіми країнами як «запрошеної сторони», «учасника» і «асоційованого члена»;
- 3) співпраця з іншими міжнародними організаціями як «спостерігачами».

Можливість країни стати повним членом цієї Організації суттєво обмежують досить жорсткі умови приєднання. Такі критерії визначаються рішеннями Ради ОЕСР, серед яких найважливішими є Рішення міністерського рівня від 7–8 червня 2017 р. [9]. Так, виділяють чотири основоположні критерії: однодумність (англ. “like-mindedness”), тобто підтримання та відданість держави-претендента цінностям Організації; її суттєве значення в міжнародних економічних відносинах (англ. “significant player”); взаємна вигода (англ. “mutual benefit”); відповідність глобальній стратегії Організації (англ. “global considerations”). Зокрема, вони передбачають необхідність дотримання принципів ринкової економіки, демократії, належного врядування та верховенства права, дотримання прав людини, належного виконання міжнародних зобов'язань і активної участі в міжнародних організаціях, дотримання *acquis* ОЕСР тощо. Крім того, вступ країни до ОЕСР є політичним процесом і залежить від волі всіх держав-членів, а також необхідності «забезпечити подальший розвиток та ефективність Організації». Отже, членом Організації може стати країна, що має високі показники економічного, політичного та соціального розвитку. Крім того, щодо кожної країни розробляється індивідуальна дорожня карта приєднання (англ. “Accession Roadmap”), що визначає необхідні заходи, які мають бути реалізовані державою *d*продовж бажаних строків.

Якщо вести мову про припинення членства в ОЕСР, то відповідно до ст. 17 Конвенції держава – член Організації може припинити дію цієї Конвенції щодо себе шляхом подання відповідного повідомлення за 12 місяців до уряду-депозитарія. У разі отримання будь-якого документа про ратифікацію, прийняття або приєднання, або будь-якого повідомлення про припинення його дії уряд-депозитарій повинен повідомити про це всіх членів та Генерального секретаря Організації (ст. 21 Конвенції). Фактів припинення членства на момент підготовки нашої статті не зафіксовано.

Що ж до другої форми членства, то варто зазначити, що ОЕСР активно співпрацює з іншими державами та міжнародними організаціями. Навіть більше, як відзначають дослідники, спостерігається постійне розширення географії її міжнародного співробітництва [16, с. 122]. Правовою підставою цього є Конвенція 1960 р. Так, відповідно до п. б ст. 1, метою Організації є сприяння ефективному розвитку економіки

у країнах, що не є членами. На умовах, визначених Радою ОЕСР, Організація може: а) направляти повідомлення державам, що не є її членами, або міжнародним організаціям; б) встановлювати та підтримувати відносини із третіми країнами або міжнародними організаціями; в) запрошувати уряди держав, що не є членами Організації, або міжнародні організації брати участь у діяльності Організації (ст. 12). Із цією метою Організація може укласти міжнародні угоди із країнами, які не є членами Організації (п. с ст. 5).

Для забезпечення налагодженої співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями в рамках ОЕСР функціонує допоміжний орган – Секретаріат із глобальних відносин. Він також розробляє стратегічні орієнтири Організації щодо міжнародного співробітництва, що підлягає затвердженню Радою ОЕСР. Орім того, у рамках ОЕСР функціонують консультативно-дорадчі допоміжні органи – Комітет з питань зовнішніх зносин, а також Центр розвитку, діяльність якого пов'язана з допомогою країнам, що розвиваються, у пошуку оптимальних економічних стратегій для зменшення бідності, підвищення соціальних стандартів тощо.

Співпраця з державами може відбуватися в різних організаційних формах, серед яких велике значення мають глобальні форуми, спеціалізовані регіональні програми тощо. Так, натеper регіональні програми ОЕСР охоплюють Африку, Євразію, Латинську Америку, Близький Схід і Північну Африку, Південно-Східну Азію та Південно-Східну Європу. Співробітництво із країнами-нечленами підкріплюється результатами багатопрофільних економічних досліджень, порівняльних експертиз і збору даних, які проводять відповідні органи ОЕСР на глобальному та регіональному рівнях. Такий комплексний підхід дозволяє державам відстежувати сучасні тенденції світового економічного розвитку, виявляти нові глобальні виклики та консолідувати зусилля в напрямі поліпшення соціально-економічних умов, а також розробляти ефективні національні стратегії державно-правового розвитку.

Специфікою співпраці ОЕСР із третіми країнами є право останніх брати участь у роботі її окремих допоміжних органів і афілійованих організацій (мають статус партнерів або ключових партнерів). Правові засади й особливості такої участі визначені Резолюцією Ради ОЕСР від 4 грудня 2015 р. [10]. Зокрема, відповідно до пп. б п. 1 Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL «Про участь в органах ОЕСР» від 4 грудня 2015 р. [11] (далі – Резолюція Ради (2012) 100/REV1/FINAL), Україна має статус партнера ОЕСР як держава-нечлен, що бере участь у допоміжних органах і афілійованих структурах цієї Організації.

Кожний допоміжний орган ОЕСР, ґрунтуючись на власній Стратегії глобальних відносин, розробляє відповідний План участі, що підлягає затвердженню з боку Ради Організації. Цей План має включати перелік партнерів та статуси, у яких вони будуть запрошуватися до участі в роботі. Додатково у планах відображаються критерії, яким мають відповідати учасники (зазвичай вказується на необхідність приєднання до відповідних конвенцій або дотримання відповідних рекомендацій), а також розмір внесків за участь (Додаток № 1 до Резолюції Ради від 4 грудня 2015 р.).

Наприклад, відповідно до Плану участі в Комітеті з питань державного управління, затвердженого Радою ОЕСР 15 жовтня 2013 р., необхідно:

- 1) дотримуватися:

- Рекомендації Ради ОЕСР про регулювання конфліктів інтересів у сфері державної служби (С (2003) 107);
- Рекомендації Ради ОЕСР про принципи прозорості та доброчесності в лобіюванні (С (2010) 16 and С (2010) 16/CORR1);
- Рекомендації Ради ОЕСР про громадську доброчесність (С (2017) 5);
- Рекомендації Ради ОЕСР про управління критичними ризиками (С/MIN (2014) 8/FINAL);
- Рекомендації Ради ОЕСР про бюджетне управління (С (2015) 1);
- Рекомендації Ради ОЕСР про відкритий уряд (С (2017) 140) та інших;

2) демонструвати бажання і здатність дотримуватися або впроваджувати ці акти;

3) демонструвати узгодженість своєї політики у сфері публічного управління з підходами, які використовуються в державах – членах ОЕСР;

4) співпрацювати з Комітетом у процесі здійснення оцінювання або огляду національної політики і законодавства у сфері державного управління.

Окрім того, ОЕСР передбачає різноманітні форми участі третіх країн у її роботі. Відповідно до п. 1b Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL [11], держава-партнер може брати участь у роботі допоміжних органів Організації у трьох основних статусах: «запрошена сторона» (англ. *invitee*), «учасник» (англ. *participant*) або «асоційований член» (англ. *associate*)³. Така множинність форм (видів) участі характерна і для інших міжнародних організацій, наприклад для Ради Європи, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), Міжнародної морської організації, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)). Зокрема, Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) від 16 жовтня 1945 р. передбачає «повне» і «асоційоване» членство (ст. 2); Статут Ради Європи від 5 травня 1949 р. передбачає можливість «асоційованого членства» у Раді Європи (ст. 5), а також статус «спеціального гостя» у Парламентській Асамблеї Ради Європи, «спостерігача» у Комітеті міністрів та Парламентській Асамблеї Ради Європи (відповідно до Правил процедури від 4 листопада 1994 р.). Установчими договорами міжнародних організацій індивідуально визначається обсяг повноважень третіх країн, що можуть брати участь у роботі їхніх органів.

Отже, розглянемо більш детально обсяг повноважень держави в межах кожного із цих статусів у рамках ОЕСР.

Держава, що співпрацює з ОЕСР у статусі «запрошеної сторони», має досить вузьке коло можливостей. Зазначена форма участі згідно з п. 2a та п. 3 Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL надає право бути присутнім та долучатися до обговорення порядку денного на окремих засіданнях основного комітету Організації чи одного з його допоміжних органів, але за умови включення такої країни до Плану участі органу, що запрошує. Запрошена сторона не сплачує організаційних внесків та не може головувати у відповідних підрозділах організації, не бере участі у процесі ухвалення рішень. Зокрема, нині статус «запрошеної сторони» Україна має в таких структурних підрозділах Організації, як: Комітет з фіскальних питань, Комі-

тет із корпоративного управління, Комітет з фінансових ринків, Комітет із сільського господарства, Комітет з питань рибного господарства, Комітет зі статистики та статистичної політики, Комітет з наукової та технологічної політики, Комітет сприяння розвитку, Комітет з екологічної політики, Комітет з політики регіонального розвитку, Комітет з ядерної енергії [12].

Держава, що співпрацює з ОЕСР у статусі «учасника», відповідно до п. 1b Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL, має право відвідувати всі засідання основного комітету Організації (усіх його допоміжних органів) та організовані ним міжнародні конференції, форуми чи круглі столи протягом необмеженого періоду часу, якщо чітко не передбачено інше, з переглядом умов запрошення з боку органу з інтервалом у два роки.

Вона також може брати участь у засіданнях на рівні міністрів або спільних органів (підкомітети, робочі й експертні групи), за умови отримання відповідної згоди на це від вищих органів ОЕСР, проте не може бути обраною головою або членом ради органу, що запрошує. Інші обмеження можуть стосуватися ненадання такій країні права голосу під час обговорення конфіденційних питань або обговорення питань, які, за рішенням голови Ради ОЕСР, відповідно до п. 9b Правил Процедури Організації, повинні обговорюватися без присутності «запрошеної сторони» або «учасника»; права участі в ухваленні рішень органом (п. 3a Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL).

Окрім того, усі висновки, пропозиції чи рішення або процедури, що ухвалюються або визначаються відповідним допоміжним органом, не мають обов'язкового характеру для «запрошеної сторони» або «учасника» за винятком випадків, коли держава-спостерігач надає згоду з такими висновками, пропозиціями чи рішеннями або процедурами (п. 3f та пп. e п. 4 Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL).

Натепер як учасник Україна представлена в Комітеті з питань державного управління, Комітеті з конкуренції, Комітеті з регуляторної політики [12].

Держава, що співпрацює з Організацією у статусі «асоційованого члена», володіє досить широким обсягом прав. Однак для отримання такого статусу країна має довести, що поділяє головні цілі, методи, стандарти, якими керується орган у своїй діяльності, та відповідати критеріям, визначеним у Плані участі відповідним допоміжним органом.

Відповідно до п. 5b Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL, «асоційований член» може брати участь у роботі органу, що запрошує, ОЕСР (усіх його допоміжних органів) і організованих ним міжнародних конференціях, форумах чи круглих столах протягом необмеженого періоду часу, якщо чітко не передбачається інше, а також відвідувати всі засідання на рівні міністрів та спільних органів, підкомітетів, робочих і експертних груп, за умови отримання відповідної згоди на це від вищих органів.

Згідно з п. 5c Резолюції Ради (2012) 100/REV1/FINAL, «асоційований член», на відміну від держави зі статусом «запрошеної сторони» або «учасника», може брати участь у процесі ухвалення рішень органом. Якщо угодою не передбачено інше, усі висновки, пропозиції чи рішення або процедури, що ухвалюються або визначаються органом, що запрошує, мають обов'язковий характер для асоційованого члена. Однак зазначені права й обов'язки не поширюються на будь-які заходи, пов'язані із вступом країни до Організації, приєднання будь-якої держави чи підпорядкування економіки певної кра-

³ Відзначимо, що третя країна може водночас у різних статусах брати участь у роботі допоміжних органів Організації. Так, наприклад, станом на 1 вересня 2020 р. Україна має статус запрошеної сторони в Комітеті з корпоративного управління, учасника – у Комітеті з конкуренції, асоційованого члена – у Комітеті зі сталі.

їни нормам правового акта, обов'язковість якого не визнається самим асоційованим членом, або на будь-яку іншу діяльність та заходи, зазначені в запрошенні.

Варто зауважити, що статус асоційованого члена у структурних підрозділах ОЕСР для держави має велике не лише юридичне, але й політичне значення, оскільки є презумпцією того, що держава відповідає високим стандартам Організації у відповідній сфері, поділяє та реалізує відповідні правові інструменти на національному рівні. Натепер Україна є асоційованим членом Комітету зі сталі, Інвестиційного комітету, Робочої групи з відповідального ведення бізнесу та Круглого столу з питань свободи інвестування, Інклюзивної рамкової програми з питань розмивання оподатковуваної бази та виведення прибутку з-під оподаткування Комітету у справах оподаткування [12].

Зауважимо, що запрошення у статусі учасника чи асоційованого члена зазвичай надаються на необмежений час, але водночас із деякими застереженнями. Статус партнера може бути скасований безпосередньо партнером чи Організацією через подання формального повідомлення за 12 місяців до відмови або скасування такого статусу. ОЕСР може негайно скасувати зазначений статус, якщо партнер неодноразово порушує свої зобов'язання, зокрема й зі сплати внесків за участь.

Окрім третіх країн, ОЕСР активно співпрацює з міжнародними організаціями. Основні форми співробітництва ОЕСР з іншими міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями полягають у взаємній участі в роботі органів у статусі «спостерігачів» (англ. *observers*), координації діяльності, проведенні спільних конференцій та семінарів, реалізації спільних проєктів і програм, обміні статистичною інформацією, розробленні правових стандартів.

Необхідно звернути увагу на те, що офіційними партнерами ОЕСР є міжнародні організації, з якими укладені угоди про партнерство. Натепер це Світовий банк, Європейський інвестиційний банк, Міжамериканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Міжнародна організація праці, Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй, Всесвітня організація охорони здоров'я.

Варто зауважити, що особливе місце в міжнародній співпраці відводиться Європейському Союзу. Правовою основою співпраці з позиції останнього є ст. 21 (2) ДЄС 1992 р. і ст. 220 Договору про функціонування ЄС 1957 р., відповідно до якої, «Союз встановлює всі належні форми співпраці з <...> Організацією економічного співробітництва та розвитку». Водночас за Додатковим протоколом № 1 до Конвенції від 14 грудня 1960 р. співробітництво ОЕСР та ЄС здійснюється через участь у діяльності ОЕСР Європейської комісії [13]. Згідно із правилом 7 гл. II Правил Процедури Організації 2013 р. [14], представники Європейської комісії здійснюють свою діяльність на тих засадах, що і члени Організації, беруть участь у підготовці актів ОЕСР, обговоренні робочих програм та стратегій її діяльності. Представники Європейської комісії також мають право брати участь у роботі всіх органів Організації. Союз має постійну

делегацію в Організації, що складається з Постійного представника та дипломатів (правило 11 гл. III Правил Процедури) [14].

З наведеного можна дійти висновку, що цей вид співпраці виходить за межі прав, якими зазвичай наділяють спостерігачів організації. Водночас такі відносини не можна схарактеризувати як повне членство, адже Європейська комісія не має права голосу щодо рішень чи рекомендацій, які виносять на затвердження Ради ОЕСР, не сплачує членських внесків до бюджету Організації.

Висновки. У підсумку вважаємо за доцільне відзначити, що членство в Організації економічного співробітництва та розвитку загалом відповідає тенденціям регулювання інституту членства в міжнародних організаціях. Аналіз положень Конвенції 1960 р. та інших рішень Організації, що стосуються питання членства в ній, дозволяє виділити низку особливостей, зокрема такі:

- ОЕСР варто розглядати як універсальну міжнародну організацією, членами якої можуть бути будь-які держави, що можуть взяти на себе зобов'язання щодо членства в Організації. Водночас можливість країни стати повним членом ОЕСР суттєво обмежують досить жорсткі умови приєднання;

- специфікою співпраці ОЕСР із державами-нечленами є право останніх брати участь у роботі її окремих допоміжних органів і афілійованих організацій (мають статус партнерів або ключових партнерів). Обсяг їхніх прав і обов'язків є диференційованим та визначається відповідним статусом («запрошена сторона», «учасник» або «асоційований член»), який залежить від рівня відповідності національного законодавства та механізму його реалізації критеріям участі у відповідних структурних підрозділах Організації. Статус асоційованого члена передбачає найширші повноваження та має велике як юридичне, так і політичне значення, оскільки є презумпцією того, що держава відповідає високим стандартам Організації в окремій сфері, поділяє і реалізує відповідні правові механізми на національному рівні;

- Україна як держава-партнер долучається до роботи допоміжних і афілійованих органів, що мають автономний статус у рамках ОЕСР. Серед них Комітет з фінансових питань, Комітет із корпоративного управління, Комітет з фінансових ринків, Комітет із сільського господарства, Комітет з ядерної енергії, Комітет з питань державного управління, Комітет з конкуренції, Комітет з регуляторної політики, Комітет зі сталі, Інвестиційний комітет, Робоча група з відповідальної бізнес-поведінки, Круглий стіл зі свободи інвестування, Робоча група з питань розвитку малого і середнього бізнесу та підприємництва тощо. Участь у таких структурах передбачає не лише право брати участь в обговоренні актуальних питань у відповідних сферах, а також обов'язок співпрацювати для пошуку оптимальних моделей правового регулювання;

- участь міжнародних організацій у роботі ОЕСР можлива на правах спостерігачів. Особливе місце відводиться співпраці з Європейським Союзом, співробітництво з яким виходить за межі прав, якими зазвичай наділяють спостерігачів Організації.

Література:

1. Доклад Комиссии международного права. Генеральная Ассамблея. Официальные отчеты. 2008. URL: http://www.un.org/tu/documents/decl_conv/conventions/pdf/intorg_responsibility.pdf.
2. Переполькін С.М., Сироїд Т.Л., Філяніна Л.А. Міжнародне право : словник-довідник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків : Юрайт, 2014. 408 с.
3. Львова С.О. Правове регулювання міжнародного економічного порядку : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 239 с.
4. Шибаева Е.А., Поточный М. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций : учебное пособие. Москва : Изд-во МГУ, 1988. 192 с.
5. Convention on the Organization for Economic Cooperation and Development, Paris 14th December 1960. OECD Home. Paris, 1965. URL: <https://www.oecd.org/general/conventionontheorganisationforeconomicco-operationanddevelopment.htm>.
6. Крылов Н.Б. Принципы участия государств в системе ООН. Москва : Междунар. отношения, 1986. 120 с.
7. Шибаева Е.А. Специализированные учреждения ООН. Международноправовые аспекты. Москва : Междунар. отношения, 1966. 112 с.
8. Левицкий Т.И. Юридическая природа и правовое положение Совета Европы : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Москва, 1993. 263 с.
9. Framework for the Consideration of Prospective Members, Meeting of the OECD Council at Ministerial Level Paris, 7–8th June 2017 : Report of the Chair of the Working Group on the Future Size and Membership of the Organisation to Council. Paris : OECD Publishing, 2017. URL: <https://www.oecd.org/mcm/documents/C-MIN-2017-13-EN.pdf>.
10. Revised Resolution of the Council on Partnerships in OECD Bodies (2012) 100/REV1/FINAL of 23.11.2015. Paris : OECD Publishing, 2015. URL: [https://www.oecd.org/global-relations/partnershipsinoecdbodies/C\(2012\)100-REV1-FINAL-En.pdf](https://www.oecd.org/global-relations/partnershipsinoecdbodies/C(2012)100-REV1-FINAL-En.pdf).
11. Revised Resolution of the Council on a New Governance Structure of the Organization (C (2006) 78/REV1/FINAL) of 13.07.2015. URL: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=C\(2006\)78/REV1/final&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=C(2006)78/REV1/final&doclanguage=en).
12. Ukraine and the OECD. Global Relations Brief. *Official site of OECD*. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/countries/Global-Relations-Brief-Ukraine-ENG.pdf>.
13. Supplementary Protocol № 1 to the Convention on the OECD, Paris 14th December 1960 : OECD Home. Paris, 1965. URL: <https://www.oecd.org/general/supplementaryprotocolno1totheconventionontheoecd.htm/>
14. Rules of Procedure of the Organization, Paris October 2013. OECD Home : OECD Internal Rules and Regulations. Paris, 2013. URL: <https://www.oecd.org/legal/Rules%20of%20Procedure%20OECD%20Oct%202013.pdf/>
15. Абашидзе А.Х. Право международных организаций : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / под ред. А.Х. Абашидзе. Москва : Юрайт, 2016. 506 с.
16. Кудас І.Б. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) : місце та роль у світовій економічній інтеграції. *Євро-*

пейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : збірник наукових статей за матеріалами Наукової конференції, м. Харків, 24 травня 2016 р. Харків, 2016. С. 119–128.

Tychyna V. International legal features of membership in the Organization for Economic Cooperation and Development

Summary. The article examines the international legal grounds for acquiring and terminating membership in the Organization for Economic Cooperation and Development. It was found that the OECD should be considered a universal international organization, members of which can be any state that can commit to membership in the Organization. At the same time, the country's ability to become a full member of the OECD is significantly limited by the rather strict conditions for accession. The specificity of the OECD's cooperation with non-member countries is the right of the latter to participate in the work of its individual subsidiary bodies and affiliated organizations (having the status of partners or key partners). The scope of their rights and responsibilities is differentiated and determined by the relevant status («invited party», «participant» or «associate member»), which depends on the level of compliance of national legislation and the mechanism of its implementation with the criteria for participation in relevant units. The status of an associate member implies the broadest powers and is important both legally and politically, as it is a presumption that the state meets the high standards of the Organization in a particular area, shares and implements the relevant legal mechanisms at the national level. The peculiarities of the status of Ukraine as the OECD partner state are revealed. In particular, at the present stage of cooperation with the OECD, Ukraine has the status of a partner state, which gives the right to participate in the work of individual OECD subsidiary bodies. In addition, Ukraine is involved in the work of affiliated agencies, programs and international organizations that have autonomous status within the framework of the OECD. Participation in such structures involves not only the right to participate in discussing topical issues in the relevant fields, but also the duty to cooperate in order to find optimal models of legal regulation. The main forms of OECD cooperation with other international intergovernmental and non-governmental organizations are revealed. What is the mutual participation in the work of bodies in the status of «observers», coordination of activities, holding joint conferences and seminars, implementation of joint projects and programs, exchange of statistical information, development of legal standards. It has been established that the official partners of the OECD are international organizations with which partnership agreements have been concluded. A special place is given to cooperation with the European Union, cooperation with which goes beyond the rights normally granted to observers of the Organization.

Key words: international organization, Organization for Economic Cooperation and Development, OECD, membership, accession procedure, termination of membership, invited party, participant, associate member, observer.